

Paperera La Gelidense, o Molí

Nou

Gelida

Ubicació

Comarca: Alt Penedès
Lloc/Adreça: Polígon industrial de La Gelidense.
Emplaçament
Alçada: A tocar de l'estació de tren.
76

Coordenades:

Latitud: 41.448725824349
Longitud: 1.8639206886292
UTM Est (X): 405104
UTM Nord (Y): 4589195

Classificació

Número de fitxa 08091 - 357
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Contemporani Popular
Segle XIX - XX
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: El conjunt de la fàbrica, és tan gran que presenta diversos espais en diverses condicions. L'estat general és més aviat regular - baix, tot i que hi ha algunes instal·lacions contemporànies en bon estat, els edificis històrics mostren cert grau de degradació.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIL
Observacions protecció: BCIL / Immobile / 8356-I / Aprovació definitiva comissió urbanisme / 29/01/2015 / DOGC / 05/06/2015 / POUM E1-56
Data aprovació: dv., 05/06/2015 - 12:00
Número inventari Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, 2604; Inventari
Generalitat i altres inventaris del Patrimoni Industrial de Catalunya

Accés	Fàcil
Ús actual:	Productiu
Titularitat	Pública
Titular:	Ajuntament de Gelida. Plaça de la vila, 12. 08790 GELIDA
Fitxes associades:	
	Brollador de La Gelidense
	Jardí industrial de La Gelidense
	Resclosa del riu Anoia
Autoria de la fitxa	Martí Picas. INSITU SL
Data de registre de la fitxa:	dl., 10/06/2024 - 18:39

Descripció

Les dues principals fàbriques de Gelida, els molins Vell i Nou —coneguts també com la Fàbrica Guarro i La Gelidense— van establir-se al peu del riu Anoia per aprofitar-ne la força hidràulica, mitjançant el desviament d'aigua per una resclosa i un canal fins al cor de les instal·lacions papereres. El molí Nou se situava entre el riu i els terrenys de la masia de Can Penyella. En l'actualitat, la superfície total del complex industrial s'estén sobre aproximadament 54.000 m². Aquest complex inclou habitatges a l'extrem oest, una zona de parc/jardí, instal·lacions properes a l'estació de tren i les naus industrials de la fàbrica. La fàbrica era integrada, gestionant tots els processos fins a la producció de pasta de paper, especialment després de l'entrada de capital basc per part de la família Armendaris, utilitzant pi autòcton.

Tal com detalla Mercè Carafí (1998), la producció de paper a partir de draps era un procés complex que incloïa diferents etapes com el tractament inicial dels drapaires, l'espolsat, la lleixivació, el trinxat i escorregut, el refinament de la pasta segons el gramatge, les tines de barreig, l'arener per refinar i extreure impureses, i l'ús de xarxes de teixit metàl·lic per formar els fulls. Finalment, l'aigua s'extreia i els fulls es traslladaven als assecadors del terrat, així com als assecadors cilíndrics de ferro modern. Amb l'avanç de la industrialització, alguns processos van ser mecanitzats i electrificats, arribant a disposar d'una petita central elèctrica als anys 1950.

Un dels elements més destacats de La Gelidense va ser el jardí impulsat pel Marquès de Gelida, el qual, segons Lluís Riu (2018), constituïa un element de prestigi enfront dels competidors per l'exclusivitat d'alguns dels exemplars arboris presents, així com altres elements decoratius com la glorieta de melis o un brollador (actualment al pati de la Biblioteca Pública). També van jugar un paper molt important les instal·lacions de la fàbrica de l'estació, fins al punt que van servir per instal·lar trens-hospital durant la Guerra Civil (CONDE 1990), a part de tots els serveis industrials continuats.

Segons l'Inventari de Patrimoni Arquitectònic de Catalunya, el nucli antic està format per un gran casal de quatre plantes amb una coberta a dos vessants. A la planta baixa, es conserven elements arquitectònics com arcades de pedra, portals i voltes catalanes de rajola. No obstant això, els pisos superiors han sofert alteracions significatives. Durant els anys trenta, a conseqüència d'un incendi, es va ampliar l'estructura amb la construcció de diverses naus noves, modificacions que van alterar l'arquitectura paperera tradicional de l'edifici antic, especialment els miradors o assecadors, caracteritzats per una filera de finestretes pròximes al ràfec de les teulades. Val a dir, que els principals constructors que van participar en les obres de construcció, tal com apunta Rosselló en diferents articles, va recaure en la nissaga de mestre d'obres i constructors Mas.

Història

La història del molí Nou està estretament lligada a la indústria paperera de la comarca. Com altres pobles del Penedès i l'Anoia, Gelida va veure néixer la producció de paper des del segle XVIII, aprofitant la força motriu del mateix riu d'Anoia la qual era canalitzada a través d'una resclosa i un canal. L'evolució del molí Nou actualment reflecteix també els canvis en la indústria paperera catalana al llarg del temps.

Durant el segle XIX, la conca de l'Anoia es va convertir en un dels principals nuclis industrials del paper a Catalunya, amb Gelida desenvolupant un paper destacat. La fàbrica fundada al voltant de 1780 va anar passant per diverses mans i va experimentar modernitzacions a tenir en compte, com: la introducció de maquinària de fabricació continua, importada de París. Amb el pas del temps, el molí Nou es va anar convertint en un símbol de la prosperitat que estava assolint Gelida, ja que contribuïa de forma directa en el desenvolupament econòmic i social de la localitat.

Dels propietaris diversos que van passar per la fàbrica, sense dubte, el principal és Joaquim Jover i Costas, el Marquès de Gelida, el qual va jugar també un paper destacat en la vida econòmica i política de la població. Joaquim Jover i Costas (1854-1922), va ser un destacat industrial català i propietari de La Gelidense. Va ser un important industrial i navilier, fundador de l'empresa de navegació Jover i Serra i va participar com a accionista en el Banc de Barcelona. En reconeixement al seu suport al Regne d'Espanya per prestar els seus vaixells de manera gratuïta durant la repatriació d'oficials i soldats malalts després del desastre de Cuba, se li va concedir el Marquesat de Gelida (1896). L'entrada de Jover a Gelida, es va produir pel fet d'haver heretat del seu oncle, Joaquim Serra, diversos negocis al poble, incloent-hi la fàbrica paperera La Gelidense. Posteriorment, l'any 1906, va pagar dues de les campanes de la nova església de Sant Pere i el rellotge a la vila de Gelida, en un gest de mecenatge i compromís amb la comunitat local.

Malgrat la importància del Marquès i el capital, tal com afirma Mercè Carafí (1998) s'ha de tenir en compte també, i valorar, el rol que van desenvolupar els treballadors: "Els treballadors de les papereres han estat sempre els qui realment han tirat endavant les fàbriques. La seva força de treball unida a la tecnologia va permetre que els molins gelidencs se situessin en els primers llocs, quant a la qualitat del paper". Cal aclarir que la fàbrica no només va ser un centre de producció, sinó també un element distintiu del paisatge; incorporant un jardí al voltant de la fàbrica.

La història de la fàbrica, però canvia radicalment a mitjans dels anys 1970. El molí Nou que havia experimentat crisis i canvis, sobretot al llarg del segle XX (incendis, canvis de propietaris i transformacions en el sector industrials) van acabar minvant la seva rendibilitat i conseqüentment van contribuir al seu declivi. És per aquestes raons que finalment l'activitat paperera va tancar definitivament. Ara bé, el tancament d'aquesta fàbrica va servir per obrir un nou capítol en la història de l'edifici, convertit avui en dia en un complex industrial d'usos diversos.

Tot i aquesta transformació el complex industrial continua sent un record de la importància de la indústria paperera en el desenvolupament de la comunitat de Gelida, i alguns dels edificis i espais més singulars n'han patit les conseqüències, s'estan fent esforços per recuperar el complex industrial per la ciutat. La voluntat per recuperar els jardins o l'adaptació d'algunes naus com a magatzems municipals en són alguns exemples. També, però ha patit les conseqüències d'un cert abandó, tot i que Lluís Morera i Enric Carafí en van poder recollir un important nombre de peces de la fàbrica que s'han pogut conservar en els Fons dels Amics del Castell a l'espera de poder-los exposar en algun espai sobre la història paperera del poble.

Bibliografia

CARAFÍ, Enric (2017). "Anem creixent i no ens cansarem". *Programa Festa Major 2017*, pp. 56-66.

CARAFÍ, Mercè (1998). *L'Abans. Recull gràfic de Gelida, 1890-1965*. Efadós Editorial.

RIUS, Jaume (coord.) (2011). *Gelida. Retrats d'un temps*. Andana Edicions.

RIUS, Lluís i COMPTE, Maria Mercè (2018). "Els primers jardins de Gelida" a *Programa Festa Major Gelida 2018*, pp. 88-93.

ROSSELLÓ, Joan (1971). "Don Lleó Bergadé Girona". Programa de Festa Major 1971, p. 46.

ROVIRA, Ramon (2005). "Els propietaris de la fàbrica de paper La Gelidense de Gelida (1791-1918) a *Programa de Festa Major Gelida 2005*, pp.76-79.

VVAA (1981). El Molí Nou. *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. Direcció General del Patrimoni Cultural.

Enllaços d'interès:

[Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya](#)

[Programa de Festa Major 2005](#)

[Programa Festa Major 2018](#)

[Programa Festa Major 2017](#)

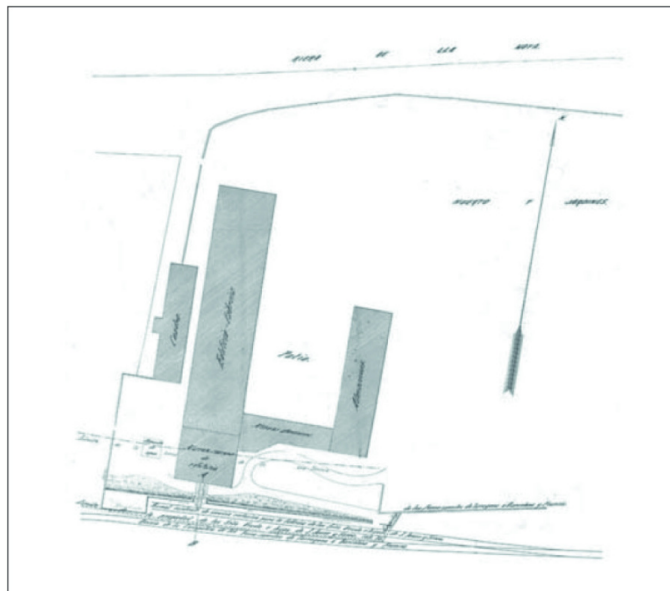
[Programa Festa Major 2022](#)

[Mapa del patrimoni industrial de Catalunya](#)

Plànol de La Gelidense, 1884. Antoni Serra Pujals

